

A leletmentés során a 76. sz. út bal oldala mellett két rétegben, közvetlenül a humusz alatt és attól mintegy 1,5 m mélységben jelentkeztek a megtelepedésre utaló nyomok. Az itt felárt 71 régészeti jelenség 44 objektumhoz tartozott. Közülük kiemelkedik egy a Kr. e. 2. századból származó kelta, félig földbe mélyített ház, melynek padlószintjében nagyszámú oszlophelyet bontottunk ki. Itt a korábban ismert késő bronzkori, római kori és Árpád-kori leleteken kívül számos további korszak emlékei is napvilágra kerültek: neolitikum, rézkor, vaskor, népvándorlás kor és késő középkor. A lelőhely középkori leletei és objektumai a dűlő nevével ellentétben nem az egykori Szenttamás településhez tartoznak, mert az innen D-re mintegy 800 m-re feküdt, hanem Betefalvához, ami 1335-ben tűnik fel először a forrásokban és a török időkben (17. sz. második felében) pusztult el.

Munkatársak: Eke István régész, Spolár Erika és Tóth Zoltán terepi asszisztensek. A geodéziai felmérést Földi Áron és Kovács Zoltán végezte.

TOKAI ZITA MÁRIA

10. Alsópáhok, Hévízdomb II (KÖH 52984)

(Zala megye) U, R, B, LT, Ró, N

Az Alsópáhok–Hévíz között elterülő lelőhely megelőző régészeti feltárását 2009-ben a terepbejárás adatok alapján kijelölt területen elvégeztük, mely során egyértelművé vált, hogy a lelőhely a 76. sz. főút nyomvonalára által érintett részén mindkét irányban tovább terjed a korábban észleltékhez képest. 2010 nyarán É felé bővítettük a feltárási területet az Alsópáhok–Hévíz összekötő műúttal párhuzamosan futó gázvezeték védőtávolságáig.

2010-ben 3882 m², 2009–2010-ben összesen 27 109 m² területet kutattunk, mely teljesen fedett volt régészetiileg. 2010-ben 268, összesen 826 régészeti jelenséget tártunk fel, ami 537 objektumot jelent.

A lelőhelyen a régészeti jelenségek 2010-ben is több korszakra datálhatók, a tavalay megismerteken kívül a kora bronzkor jelentett újdonságot. Egyetlen objektum, egy sír került elő ebből az időszakból, melynek lábai anatómiai rendben voltak, viszont medencétől felfele teljesen hiányzottak a csontjai. Az idén nőtt a késő rézkori jelenségek száma, a vaskoriak közül pedig kiemelkednek a földbe mélyített négyzetes alaprajzú házak, melyekben La Tène D 2 korú leletanyag volt. 2010-ben a népvándorlás kori házak száma is bővült eggyel.

2009-ben a római kort csak szórványos leletek képviselték, 2010-ben azonban jelentős számú objektumot tártunk fel a késő római korból. Egy nagyobb méretű, erősen szétszántott épület nyomaira bukkantunk. Már 10 cm mélyen tapasztaltunk egy habarcsos, téglás, köves alapozást, amely egy É–D irányú falra utalt. A lelőhely ÉK-i sarkában még egy habarcsos épület nyomait sikerült megfognunk, amely mind K-i, mind É-i irányban tovább terjedt a feltárási területen kívül. Számos méhkas

alakú tárolóverem is tartozott a római gazdasághoz, melyek mélysége helyenként a 2,5 m-t is elérte. A gazdaság további objektumai az Alsópáhok–Hévíz összekötő műúttól É-ra 2009-ben feltárt Hévízdomb I. lelőhelyen kerültek napvilágra.

Az idei évben feltárt terület igazolta a tavalyi feltevésünket, miszerint a Hévízdomb I. és II. lelőhelyek összetartoznak, egyetlen nagy lelőhelyet alkotnak. A 76. sz. főút nyomvonalára több mint 600 m hosszan szelte át a lelőhelyet ÉK–DNy-i irányban.

A leletek elsődleges feldolgozása megkezdődött a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ szombathelyi irodájában.

Munkatársak: Ambrus Edit, Bek Tamás, Binder Hajnalka, Csuti Tamás, Spolár Erika és Tóth Zoltán terepi asszisztensek. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

TOKAI ZITA MÁRIA

11. Alsópáhok, Páhoki-pataktól nyugatra (KÖH 70767)

(Zala megye) U, Á, Kö

Az Alsópáhoktól K-re tervezett hotel 5,4 ha nagyságú beruházási területe (2128 hrsz.) az Alsópáhok és Hévíz között húzódó, É–D irányú völgyben fekszik, a két települést összekötő műúttól 200 m-re É-ra. Kelet felől a Páhoki-övcSATORNA, D-i irányból a Páhoki-patak, Ny felől egy É–D irányú földút határolja. A korábban szántónak használt terület boronált felszíne alkalmas volt terepi megfigyelésre.

A lelőhelyet az építési terület ÉNy-i részén lokalizáltuk, mintegy 150 m hosszúságban és 90 m szélességben. Területén néhány újkőkori (lengyeli kultúra) kerámiatöredék mellett nagyobb mennyiségű Árpád-kori kerámia került elő. A leletek előfordulása alapján a lelőhely É-i és Ny-i irányban folytatódik, kiterjedésének megállapítását nem tette lehetővé a sűrű növényzet.

Szórványosan az építési terület K-i felén, a Páhoki-övcSATORNA mentén is előfordultak középkori kerámiatöredékek 250×120 m nagyságú területen (*Páhoki-pataktól nyugatra II.*, KÖH 73887). A lelőhely feltehetően az újkorban létesített csatorna K-i oldalán is folytatódik. A lelőhely területén vezethetett át DNy–ÉK-i irányban egy 1328. évi oklevélben említett középkori út (MRT 1. k. 26. o., KÖH 9892). Felszíni nyomait a terepbejárásakor nem észleltük.

KOVÁCS FERENC

12. Apagy, református templom (KÖH 53793)

(Szabolcs–Szatmár–Bereg megye) Kk

2010. május 12–16. között lehetőség nyílt az apagyi református (korábban katolikus) templom valószínűsíthető sekrestyéjének megkeresésére. Az egyházközség pályázaton pénzt nyert a templom külső és belső felújítására,

festésére (a külső részen csak a nemes vakolatot verték le, és belül is csak festésre került sor), valamint a terület parkosítására. A templom Ny-i fele túnt középkorinak, K-i része, mely kb. 1-1 m-rel kiugrik É, ill. D felé, újabb kiegészítés, ill. toldás. A templom É-i részén meg is találtuk a visszabontott, téglalap alakú sekrestyét. Ennek téglái között egy 1539-ben vert Ferdinánd érmét, közelében pedig 1518-as II. Lajos érmét találtunk. Előbbi alapján a sekrestyét valószínűleg a 16. sz. közepe táján bonthatták le. A korlátozott lehetőségű kutatás során úgy tűnt, hogy a sekrestye nem egykorú a hajóval, hanem – a téglaméretek alapján – utólagos építmény. Maga a hajó alapja román kori lehet. Falait az alapokig bonthatták vissza a gótikában történt bővítés folyamán. A belső munkálatok során a hajó D-i oldalán előkerült a téglával befalazott csúcsíves gótikus bejárat. További kutatásra nem volt lehetőség.

Munkatársak: Takács Melinda (ELTE), Beleznai Gabriella rajzoló.

NÉMETH PÉTER – JAKAB ATTILA

13. Apátfalva, Belez (KÖH 52750)

(Csongrád megye) Á

Az M43-45 jelű lelőhely Makótól K-re, mintegy 9 km távolságra, a Makó–Csanádpalota közötti műút két oldalán, a tervezett M43 autópálya 44+200–44+500 km-szelvénye között található. A ma Belezi-csatornaként funkcionáló, egykor Belez nevű meder a lelőhelyet K-ről határolja. Az erősen vízjárta, mély területből egy ÉK–DNy-i irányú dombhát emelkedik ki, amely É-i irányban fokozatosan ellaposodik, míg D-i és Ny-i irányokban néhány kisebb méretű, környezetéből alig kiemelkedő dombhát tagolja.

A lelőhely próbafeltárását 2010. október 14–21. között végeztük el, hat kutatásonként. A lehumuszolt 1452 m²-ből 1288 m² volt fedett, ahol összesen 27 objektumot és 34 stratigráfiai egységet különítettünk el. A felső, viszonylag vékony (30–40 cm) humuszréteget követően a barna altalajban sűrű foltként jelentek meg az objektumok: a lelőhely Ny-i és középső részén közepes intenzitásban, míg a K-i részen szórt eloszlásban.

Az előkerült objektumok többségét a különböző funkciójú árkok alkották. A lelőhely Ny-i szélén, két egymással párhuzamosan, Ny–K-i irányban futó árok alapján a lelőhely egyértelműen folytatódik a Ny-i irányban. A két, a többi árokhoz képest jóval mélyebb, trapéz keresztmetszetű rövid árokrészletből viszonylag nagyobb mennyiségű Árpád-kori leletanyag került elő (fazék és bogrács perem- és oldaltöredékei). Szinte az összes szonda területén dokumentáltunk az egykori állattartásra utaló szögletes, vagy ovális alaprajzú karámhoz tartozó sekély árokszakaszokat. Az árkok mellett néhány gödör, valamint cölöphely is előfordult, valamint két nagyobb méretű folt részlete, amelyek akár épülethez is tartozhatnak. Ez utóbbi objektumokat,

miután nagyobb részük a szelvényfalban folytatódott, nem tártuk fel, csak foltként dokumentáltuk.

A jelenségek döntő többségéből Árpád-kori kerámiaanyag került elő. Az egykori tanya környékén a régészeti korú jelenségek mellett néhány újkori beásást is regisztráltunk.

Munkatársak: Fári Ádám, Olgyay János technikusok.

VARGA SÁNDOR

14. Apátfalva, Nagyút-dűlő (KÖH 52749)

(Csongrád megye) Á

A Makó–Csanádpalota–Nagylak között épülő M43 autópálya építése kapcsán 2010. október 26. és november 2. között próbafeltárást végeztünk a nyomvonal M43-44 jelű lelőhelyén. A 2005-ben végzett régészeti terepbejárásakor őskori, szarmata, Árpád-kori és újkori jellegű kerámiatöredékeket találtak a területen. A várakozások ellenére az ásatáson eddig csak Árpád-kori beásások nyomait figyeltük meg. A lelőhely feltárással érintett, lehumuszolt 1364 m²-ből 1104 m² volt régészeti objektumokkal fedett. A 40–85 cm között váltakozó humusztakaró alatt az állattárolókkal erősen átjárt, sárgásbarna agyagos altalajon 24 stratigráfiai egységet figyeltünk meg, amelyeket végül 10 objektumhoz rendeltünk. Ezek közül 12 árokrészletnek és 12 gödörnek bizonyult. Korszakmeghatározó leletanyag az összes objektumból előkerült, melyeket az Árpád-korhoz köthetünk. A 12 kisebb-nagyobb hulladéktároló gödör alakja többnyire kerek vagy ovális. Ezek közül 4 tálszerű, sekélyen az altalajba mélyedő, 4 meredek falú és 2 méhkas alakú volt. A feltárt árokszakaszok többsége egyenes vonalú, metszetük íves vagy többszörösen tagolt. A próbafeltárás jellegéből adódóan az árokrészletek nagyobb összefüggéseit nem láthatjuk világosan.

Munkatársak: Pópity Richárd, Gera Róbert technikusok.

BENEDEK ANDRÁS

15. Apátfalva, Kákás (KÖH 74001)

(Csongrád megye) N

Makó és térsége szennyvízhálózatának kiépítése kapcsán 2010. július 7–13. között végeztünk terepbejárásokat. A tervezett beruházás 6 település területét érintette, az általunk készítendő hatástanulmány tárgyát ugyanakkor csak a településeket összekötő külterületi, mintegy 27 km hosszú szakaszok vizsgálata képezte. Ennek során a nyomvonal mindkét oldalát 20-20 m szélességben vizsgáltuk.

Munkánk során egy új, népvándorlás kori lelőhelyet azonosítottunk.

Munkatársak: Benedek András régész, Kovács Sándor, Pópity Richárd, Rózsa Gábor technikusok.

GYUCHA ATTILA – PARDITKA GYÖRGYI